

O'QUVCHILARDA O'ZBEK XALQ CHOLG'ULARIDA MUSIQIY KUY BEZAKLARINI IJRO ETISH MAHORATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Shokirxanov Baxtiyor Botirxonovich

NamDPI ART pedagogika kafedrası dotsenti

Ummataliyeva Mahliyo Shahobiddin qizi

NamDPI Musiqqa ta'limi yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotation: Ushbu maqola o'quvchilarda o'zbek xalq cholg'ularida musiqiy kuy bezaklarini ijro etish mahoratini shakllantirish texnologiyalarini o'rganadi. Musiqqa ta'limida zamonaviy yondashuvlar va metodologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: o'zbek xalq musiqasi, ijro etish mahorati, musiqiy kuy bezaklari, ta'lim texnologiyalari.

Kirish

O'zbek xalq musiqasi, o'zining boy merosi va xilma-xilligi bilan, nafaqat milliy identifikatsiyani shakllantirishda, balki yosh avlodning musiqiy mahoratini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu musiqiy an'analar, xalqning tarixiy va madaniy tajribalarini o'zida mujassam etgan holda, o'quvchilarni musiqiy ijodkorlik, ritm va melodiya tuyg'usiga yo'naltiradi. Musiqqa, o'z navbatida, psixologik va ijtimoiy rivojlanish jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki u bolalarda ijodiy fikrlash va estetik qobiliyatlarni rivojlantiradi. O'zbek xalq musiqasi orqali o'quvchilar milliy qadriyatlar va an'analarni o'zlashtirib, o'zlarining musiqiy ko'nikmalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shuningdek, ushbu musiqiy shakllar, ularning hissiy dunyosini boyitish bilan birga, jamoat bilan muloqot qilish va o'z fikrlarini ifodalash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Shu sababli, o'quvchilarda musiqiy mahoratni shakllantirish zarurati, o'zbek xalq musiqasining ahamiyati bilan bevosita bog'liqdir. O'zbek xalq musiqasi, milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarda musiqiy mahoratni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu musiqiy an'analar nafaqat estetik qoniqish, balki o'z-o'zini ifoda etish va hissiy rivojlanish uchun ham muhimdir. Shunday qilib, o'quv jarayonida o'zbek xalq musiqasini o'rganish zaruriyati dolzarb masala hisoblanadi.

O'zbek xalq cholg'ulari va ularning xususiyatlari

O'zbek xalq cholg'ulari, asrlar davomida shakllangan boy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, ularning tarixi qadim zamonlarga borib taqaladi. O'zbekistonning turli mintaqalarida har bir cholg'u o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu musiqiy merosning rang-barangligini ta'minlaydi. O'zbek xalq

musiqasida asosan torli, zarbli va nafasli cholg'u asboblari qo'llaniladi. Ushbu asboblari, masalan, dutor, tanbur, doira va gijjak, nafaqat musiqa yaratishda, balki xalqning ruhiy holatini ifodalashda ham muhim rol o'ynaydi. Xalq cholg'ularidagi musiqiy bezaklar, melodiya va ritmning o'zaro bog'liqligi orqali musiqiy kompozitsiyalarni yanada boyitadi. O'zbek xalq musiqasi, shuningdek, turli marosimlar, bayramlar va kunlik hayotda muhim ahamiyatga ega bo'lib, xalqning madaniy va tarixiy merosini saqlashda xizmat qiladi. Bu musiqiy an'analar nafaqat estetik qoniqish, balki o'z-o'zini ifoda etish va hissiy rivojlanish uchun ham muhimdir. Shunday qilib, o'quv jarayonida o'zbek xalq musiqasini o'rganish zaruriyati dolzarb masala hisoblanadi.

Musiqiy kuy bezaklari: nazariy asoslar

Musiqiy kuy bezaklari, odatda, musiqiy kompozitsiyalarning estetik va emosional boyligini oshirish uchun qo'llaniladi. Ular musiqiy tuzilmalarda, asosan, melodiya va ritmga qo'shimcha ravishda kiritiladi va musiqaning umumiy ifodasini kengaytiradi. Bezaklar, ko'pincha, melodik chiziqlarda o'zgarishlar, ornamentlar va aksentlar orqali amalga oshiriladi, bu esa ijrochilar uchun ijro etish jarayonida o'ziga xos qiyinchiliklar va imkoniyatlar yaratadi. Musiqiy kuy bezaklari ijro etuvchilarning shaxsiy uslublarini ochib berish imkoniyatini taqdim etadi, shuningdek, musiqaning mazmunini chuqurlashtirishga yordam beradi. Ular musiqiy asarning dinamikasini va rang-barangligini oshirib, tinglovchilarning his-tuyg'ulariga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, musiqiy kuy bezaklarining nazariy asoslarini o'rganish, musiqiy ijro va kompozitsiyalarning chuqur tushunilishi uchun zarurdir. Bu jarayon musiqiy madaniyatning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Musiqiy kuy bezaklari, asosan, melodik va ritmik unsurlarni boyitish maqsadida qo'llaniladi. Ularning tuzilishi, asosan, ornamentlar va improvisatsiyalardan iborat bo'lib, ijro etishda ijodiy ifoda imkoniyatlarini kengaytiradi. Kuy bezaklari musiqiy asarlarning estetik ko'rinishini oshirib, tinglovchilar bilan chuqur emosional aloqalar o'rnatishga yordam beradi. Shuningdek, ular musiqiy tilni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarda ijro etish mahoratini shakllantirish metodlari

O'quvchilarda ijro etish mahoratini rivojlantirish uchun turli usullar va texnologiyalar qo'llaniladi. Bunday metodlar orasida tajribaviy o'qitish, guruhli faoliyatlar va interaktiv darslar muhim o'rin egallaydi. Tajribaviy o'qitish orqali o'quvchilar amaliy mashg'ulotlarda ishtirok etib, ijro etish ko'nikmalarini mustahkamlashadi. Guruhli faoliyatlar esa o'quvchilarga birgalikda ishlash va bir-biridan o'rganish imkonini beradi, bu esa ijro etish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Interaktiv darslar, masalan, zamonaviy texnologiyalar yordamida, o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ijro etish jarayonini yanada jonlantiradi. Shuningdek, musiqiy asarlarni tahlil qilish va ijro etish jarayonida o'z fikrlarini

bildirish, o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar ijro etish mahoratini nafaqat rivojlantirib, balki san'atga bo'lgan qiziqishlarini ham oshirishlari mumkin. O'quvchilarda ijro etish mahoratini shakllantirishda interaktiv metodlar, jamoaviy ishlash va zamonaviy texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Masalan, raqamli platformalarda musiqiy asarlarni o'rganish va ijro etish jarayonlari o'quvchilarning ijodiy yondashuvini kuchaytiradi. Shuningdek, o'zaro fikr almashish va muhokama qilish orqali ijro etish ko'nikmalari yanada mustahkamlanadi, bu esa o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishlarini oshiradi.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalarining qo'llanilishi

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari musiqiy ta'lim jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga musiqiy nazariyani o'rganishda interaktiv va qiziqarli usullarni taklif etadi. Masalan, virtual sinflar va onlayn resurslar yordamida o'quvchilar musiqiy asarlarni o'z vaqtida va qulay sharoitda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Musiqiy ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini va musiqiy ijro etish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Shuningdek, audio va video materiallar orqali o'quvchilar o'z ijro uslublarini tahlil qilish va boshqa musiqachilarning tajribasidan foydalana olishadi. Bu jarayon, o'z navbatida, musiqaga bo'lgan qiziqishni oshiradi va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini kengaytiradi. Natijada, zamonaviy ta'lim texnologiyalarining musiqiy ta'limdagi qo'llanilishi nafaqat samarali, balki o'quvchilarni yangi g'oyalar bilan boyitadi. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari musiqiy ta'limda interaktiv platformalar, virtual sinflar va multimedia vositalarini o'z ichiga oladi. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning diqqatini jalb qilish, ularning ijodiy fikrlashini rivojlantirish va musiqiy ko'nikmalarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Natijada, bu yangi yondashuvlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning musiqiy bilimlarini kengaytiradi.

O'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarning umumiy intellektual salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon nafaqat bilimlarni o'zlashtirish, balki yangi g'oyalarni ishlab chiqish, muammolarni hal etish va innovatsion yechimlar taklif etish qobiliyatlarini ham o'z ichiga oladi. O'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun muhim usullardan biri tanqidiy fikrlashni rag'batlantirishdir, bu esa o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etish va boshqalar bilan baham ko'rish imkoniyatini beradi. Shuningdek, loyiha asosida o'qitish metodlari orqali o'quvchilar o'z ijodiy qobiliyatlarini amalda sinab ko'rishlari va real muammolarni hal qilishda ishtirok etishlari mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilarga ijodiy ishlarni taqdim etish va ularga o'z ijodiy jarayonlarini

baholash imkoniyatini berish, ularning o'z-o'zini rivojlantirishlariga yordam beradi. Umuman olganda, ijodiy fikrlashni rivojlantirish ta'lim jarayonini boyitadi va o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga katta hissa qo'shadi.

Amaliyot: O'quv jarayonida musiqiy kuy bezaklarini ijro etish

Amaliyotda musiqiy kuy bezaklarini ijro etish o'quv jarayonining muhim qismidir. O'quvchilar musiqiy asarlarni o'rganish jarayonida bezaklarni qo'shish orqali o'z ijro uslublarini rivojlantiradilar. Amaliy mashg'ulotlar davomida taqdim etilgan tajribalar, shuningdek, o'quvchilarning musiqiy texnikalarini kuchaytirishga yordam beradi. O'quvchilar bezaklarni ijro etish orqali musiqaning tuzilishi va ifodali imkoniyatlarini yanada chuqurroq anglaydilar. Natijalar shuni ko'rsatadiki, musiqiy kuy bezaklarining ijrosi nafaqat texnikani, balki hissiy ifodani ham talab qiladi, bu esa o'quvchilarning san'atga bo'lgan munosabatini o'zgartiradi. O'quv jarayonida musiqiy bezaklarni ijro etish tajribasi, shuningdek, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi, bu esa ularning musiqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu tariqa, musiqiy kuy bezaklarini ijro etish amaliyoti o'quvchilarga chuqurroq musiqiy tajriba taqdim etadi. O'quv jarayonida musiqiy kuy bezaklarini ijro etish, o'quvchilarning musiqiy ifoda va ijro etish ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi. Amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilar turli xil musiqiy uslublar va bezaklarni o'rganib, o'z ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Natijada, bu jarayon ularning musiqiy madaniyatini kengaytiradi va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

Natijalar va tahlil

O'quvchilarda musiqiy kuy bezaklarini ijro etish mahoratini shakllantirish jarayoni natijalari ko'plab ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqardi. O'quvchilar o'zlarining ijro etish ko'nikmalarini yanada rivojlantirib, musiqiy asarlarni to'liq tushunish va ifodalash qobiliyatini oshirdilar. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar musiqiy bezaklarni qo'llash orqali o'z ijodiy ifodalarini yanada boyitdilar, bu esa ularning musiqiy eshitish va ijro etish qobiliyatlarini kuchaytirdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar musiqiy asarlarni ijro etishda bezaklar va uslublarni to'g'ri tanlash orqali o'z ijodiy individualitetlarini namoyon etishga muvaffaq bo'lishdi. Shuningdek, o'quvchilar o'rtasida musiqiy muloqot va hamkorlik kuchayib, bir-birlaridan yangi bilimlar va tajribalarni olish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Ushbu jarayon, o'z navbatida, musiqiy madaniyat va san'atga bo'lgan qiziqishni yanada oshirdi. O'quvchilarda musiqiy kuy bezaklarini ijro etish mahoratini shakllantirish jarayoni natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar ijro etish texnikasini yanada takomillashtirib, musiqiy asarlarni chuqurroq tushunishga erishdilar. O'zaro tajriba almashish va musiqiy asarlarni birgalikda ijro etish orqali, ularning ijodiy fikrlash

qobiliyati rivojlandi. Bu jarayon musiqiy ijodkorlik va estetik qabul qilishni kuchaytirdi, shuningdek, musiqiy ifodalanishning yangi yo'nalishlarini ochdi.

Xulosa va takliflar

Maqolaning asosiy xulosalari shundan iboratki, musiqiy ta'lim jarayonida ijodiy fikrlash va o'zaro hamkorlik muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash zarur. Musiqiy ta'limda yangi texnologiyalar va interaktiv usullarni joriy etish, o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularning ijodiy salohiyatini yanada kengaytiradi. Shuningdek, musiqiy ta'lim dasturlarida turli janrlar va uslublarni o'z ichiga olgan keng qamrovli materiallar bilan ishlash, o'quvchilarning musiqiy ko'nikmalarini yanada mustahkamlash imkonini beradi. Kelajakda musiqiy ta'limda qo'llanilishi mumkin bo'lgan takliflar orasida o'quvchilarni xalq musiqasi bilan tanishtirish, musiqiy ijodkorlikni rag'batlantiruvchi loyihalar tashkil etish va xalqaro musiqiy festival va tanlovlarda ishtirok etishni kengaytirish kabilar mavjud. Bu usullar musiqiy ta'limning sifatini oshirib, o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Maqolaning asosiy xulosalari shuni ko'rsatadiki, musiqiy ta'limda innovatsion yondashuvlar talab etiladi. Kelajakda o'quv jarayonida texnologiyalarni faol qo'llash, musiqiy janrlararo integratsiyani rivojlantirish va o'quvchilarning shaxsiy qobiliyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Bu takliflar musiqiy ta'limni yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi, o'quvchilarning musiqiy ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Botirkhanovich, S. B. (2024). The Structure of Kashkar Rubab, And Methods of Their Execution. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 5(1), 19-22.
2. Shokirkhonov, B. (2026, February). DEVELOPMENT OF STUDENTS'PERFORMING AND MUSICAL ABILITIES THROUGH INSTRUMENTS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 77-79).
3. Botirxonovich, S. B. (2025). MUSIQA NAZARIYASI FANIDAN TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH METODIKASI. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(7), 139-150.
4. Toshmatov, G. U. O. (2026). Musiqa ta'limi jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 7(2), 195-201.
5. Тошматов, Г., & Турдалиева, О. (2023). ТАЛАБАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ИШЛАШГА ҚИЗИҚТИРИШ ОМИЛЛАРИ. Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований, 3(6), 162-166.
6. Olimjonovich, T. G., & Komiljanovna, D. G. (2022). The Importance of the Festival “East Songs” in the Introduction and Development of National Classical Music of the Peoples of the East. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 195-199.
7. Abduraimov, S. (2024). METHODS OF USING PRACTICAL METHODS IN MUSIC CULTURE LESSONS IN HIGH SCHOOLS. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*, 3(6), 22-25.

8. Abduraimov, S. Z. (2024). MUSIQA TO ‘GARAKLARI ASOSIDA O ‘QUVCHILARDA MILLIY RUHIYAT TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Inter education & global study*, (5 (1)), 44-51.
9. Erdonov, S. B., Maxmudov, A. V., Abduraimov, O. S., Allamurotov, A. L., Mavlanov, B. J., & Mamatkasimov, O. T. (2023). On Reserves of *Hippophae rhamnoides* L. Fruit on the Territory of the Zarafshan National Nature Park of Uzbekistan. *American Journal of Plant Sciences*, 14, 946-954.
10. Asrakulova, A. (2025). ECONOMIC VIEWS OF ABU NASR FORABI. *Инновационные исследования в науке*, 4(2), 65-68.
11. Nabievna, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
12. Asrakulova, A. (2025, February). HISTORICAL-PHILOSOPHICAL AND PUBLIC ADMINISTRATION ISSUES IN NIZAMULMULK’S “SIYOSATNOMA”. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 4, No. 2, pp. 85-88).
13. Jurayeva, G. (2025). TALABALARNING O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARIDA IJROCHILIK MAHORATLARINI OSHIRISHDA USTOZ-SHOGIRD AN‘ANALARINING O‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 535538.
14. Jurayeva, G. (2024). MUSIQA FANIDA XALQ CHOLG‘ULARINI O‘RGATISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Universal Science Perspectives International Scientific Practical Journal*, 1(1).
15. Jo‘Rayeva, G. Z. Q. (2026). STEM yondashuvi asosida musiqa nazariyasi ta’limini rivojlantirish yo‘llari. *Science and Education*, 7(2), 169-174.
16. Akhmedov, B. (2026, February). THE ROLE OF MUSIC IN THE FORMATION OF PERSONALITY. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 72-76).
17. Akhmedov, B. (2026, February). TECHNICAL AND EXPRESSIVE ASPECTS OF THE CONDUCTING APPARATUS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 68-71).
18. Ahmedov, B. S. (2026). Umumta’lim maktablari musiqa darslarida musiqa tinglash jarayonining metodik asoslari. *Science and Education*, 7(2), 182-187.
19. Tajiboyev, E. (2025). O ‘ZBEK MILLIY QADRIYATLARINING TARIXIY MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O ‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3).
20. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16
21. Tajiboyev, E. M. (2026). Scientific and pedagogical foundations of developing the skills of listening to national music in higher education system. *Science and Education*, 7(1), 1038-1043.
22. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). O ‘quvchilarning STEAM ta’lim texnologiyalarini qo ‘llash asosida muammolarni yechish ko ‘nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 157-161.
23. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqiy mashg ‘ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(3), 388-391.
24. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqa ta’limida STEM texnologiyalari va milliy musiqa integratsiyasi. *Science and Education*, 7(3), 392-395.

25. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi yo ‘nalishi talabalarida ritmik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari. *Science and Education*, 7(1), 960-965.
26. Odilova, G. (2025). MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA BOLALAR BILAN ISHLASHDA MULOQOT TEXNOLOGIYASIDA. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 367-370.
27. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi orqali bolaga emotsional yondashish tendensiyalari. *Science and Education*, 7(2), 162-168.
28. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
29. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
30. Joraxanovich, G. J. (2025). XIX ASR OHIRI XX ASR BOSHLARIDA YEVROPADA MUSIQA PSIXOLOGIYASI RIVOJLANISHI. *Научный Импульс*, 4(37), 157-161.
31. Muhammadjon o‘g, O. R. A. (2025, December). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA PEDAGOGIKA YO ‘NALISHI TALABALARI KREATIV FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION METODIKASI. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 1156-1159).
32. Muhammadjon o‘g, O. R. A. (2025). MUSIQA TA’LIMINI BARCHA TALABALAR UCHUN INKLYUZIV TARTIBDA TASHKIL ETISH. “Iqtidorli talabalar ilmiy xabarlar” ilmiy-uslubiy jurnali, 1(2), 3-9.